

BARNAVDRAG — BARNBIDRAG

De borgerliga partierna har vid årets riksdag vart för sig framställt yrkanden om en rad familjestödjande åtgärder, och i detta sammanhang har naturligtvis frågan om barnbidragen aktualiserats. Folkpartiet och centerpartiet vill höja detta med 100 resp. 150 kronor, medan högerpartiet i nuvarande läge förordar en annan linje: det anser, att barnavdragen vid inkomstbeskattningen bör återinföras, kompletterade med särskilda åtgärder av annan art för de undantagsfall, då inkomstläget i familjen icke medger ett fullt utnyttjande av avdragen. Sätillvida är det emellertid obefogat att härutinnan utläsa någon motsättning mellan de tre partierna som de alla uppenbarligen vill genomföra lättnader för barnfamiljerna. Frågan gäller inte om detta skall ske, utan vilken väg som är den lämpligaste.

Högerpartiets förslag överensstämmer med den ståndpunkt som partiet hela tiden intagit. Det motsatte sig 1947, att barnavdragen avskaffades i samband med att de allmänna barnbidragen infördes, och förordade redan då en kombination av bidrag och skattelättnader. Denna inställning vidhölls i en

motion till 1956 års riksdag och fann då ett starkt stöd av det betänkande — »Samhället och barnfamiljerna» — som året innan framlagts av en av statsrådet Ulla Alm Lindström föranstaltad utredning. I denna påpekades bl. a att »Sverige veterligen vore det enda land där barnantalet — bortsett från vissa specialfall — inte har något som helst inflytande på skattens höjd». Det framhölls också i utredningen att »vid de förändringar av skattesystemet som kan komma att aktualiseras i framtiden synes frågan om skattedifferentiering efter försörjningsbörda böra ägnas en helt annan uppmärksamhet än hittills varit fallet i den skattepolitiska diskussionen». Det är egentligen anmärkningsvärt, att dessa synpunkter, som dock emanerar från en utredning med starkt socialdemokratiskt inslag, hittills icke beaktats.

Den hårda kritik, som sedermera anförts mot högerpartiet i barnbidragsfrågan gäller förslaget 1960 om borttagande av första barnbidraget. Det skall villigt medges, att den varit berättigad, men det måste samtidigt framhållas, att det vid ifrågavarande tidpunkt förelåg

särskilda omständigheter, som på sätt och vis förklarade partiets aktion. Den s. k. besparingsberedningen hade framlagt dystra prognoser beträffande den statsfinansiella utvecklingen, och regeringen stod i begrepp att införa en allmän omsättningsskatt, som särskilt hårt skulle drabba barnfamiljerna. Det var för att eliminera behovet av denna nya påлага som högerpartiet förordade besparingar, bl. a. just genom borttagandet av första barnbidraget, en åtgärd som enligt partiets mening skulle vara förmånligare för barnfamiljerna än en kraftig ökning av den indirekta beskattningen. Detta sammanhang kom tyvärr bort i debatten och man fäste sig väsentligen vid de vägande skäl som kunde anföras emot begränsningen av barnbidragsrätten. Partiet vek visserligen inte från sin principiella ståndpunkt beträffande barnavdragen, men det ställde 1960 denna fråga på framtiden. I år går partiet däremot direkt på sistnämnda problem och föreslår, med utkast till lagtext i vederbörande skatteförfattningar, höjda ortsavdrag för barnfamiljerna.

Frågan är av principiell betydelse. Sedan lång tid tillbaka, praktiskt taget ända sedan början av 1800-talet har det här i landet, liksom på de flesta andra håll i västerlandet varit en viktig beskattningspolitik, att skatterna bör uttgas med hänsyn till medborgarnas skatteförmåga. Vid inkomstbeskattningen sker detta på två vä-

gar, nämligen *dels* genom de s. k. ortsavdragen och *dels* genom skatteskalorna.

Före 1947 innefattade ortsavdraget ett grundavdrag för man och hustru samt dessutom barnavdrag för ett vart av makarnas barn, allt till vissa i vederbörande författningar angivna belopp. Högerpartiet beräknar att dessa barnavdrag i dagens läge skulle uppgå till något sådant som 1 000 kr. per barn. Man tog således i beskattningshänseende hänsyn till försörjningsbördan i varje särskilt fall, dvs. till antalet familjemedlemmar, barnen inräknade. Dessa avdrag ansågs representera den del av skattebetalarnas inkomst, som bör vara undantagen från beskattningen, därför att den utgör ett existensminimum, utan vilket en familj skulle behöva socialpolitiskt stöd från det allmännas sida. Man försökte skapa rättvisa mellan skattebetalare med *lika stora inkomster men olika försörjningsbörda*. Som komplement härtill kommer skatteskalorna, enligt vilka den beskattningsbara inkomsten drabbar hårdare i högre inkomstlägen än i de lägre. Därmed vill man skapa rättvisa mellan skattebetalare med *samma försörjningsbörda men med olika höga inkomster*. Det borde stå uppenbart för alla, att dessa två metoder för realiserandet av skatteförmågeprincipen måste hållas isär, eftersom de har vitt skilda utgångspunkter.

Så skedde emellertid inte 1947, då de skattefria barnavdragen togs

bort, därför att de skulle »gynna de rika», varmed åsyftades att barnbidragen i pengar räknat ger större skattelättnad i högre inkomstlägen än i lägre. Mot bakgrunden av detta resonemang var det egentligen uppseendeväckande att man däremot behöll ortsavdraget för skattebetalaren själv och hans hustru och dessutom gjorde de nya barnbidragen lika stora för alla och skattefria. Den som fann något stötande i barnavdragen måste av precis samma skäl reagera mot ortsavdragen i övrigt och mot barnbidragens nuvarande konstruktion.

Vad som med rätta kunde kritiserats i det system som gällde före 1947 var, att beskattningsreglerna inte räckte till att helt lösa barnfamiljernas problem. Det fanns familjer med stor barnskara och så små inkomster, att de inte till fullo kunde utnyttja de skattefria barnavdragen. Men detta var inte skattelagstiftningens fel och tarvade därför inte någon ändring i principerna för denna. Svagheten låg på ett annat håll, nämligen i att familjeinkomsten i många fall var för låg. Det fanns inte något skäl att överge principen »skatt efter förmåga» utan vad som behövdes var nya *socialpolitiska åtgärder* för att förbättra förhållandena för familjer i de lägsta inkomstskikten. Vi står här inför två särskilda problemkomplex, som till sin natur är sådana att de måste lösas vart för sig.

Under sådana omständigheter kan den ständigt upprepade meningen inte accepteras, att de allmänna barnbidragen utan vidare måste betraktas såsom en form av »skatterabatt» eller »skatteåterbäring». Denna tolkning är orimlig redan av det skälet att »återbäringen» inte står i någon som helst relation till skattebördan i det enskilda fallet; den bestäms inte på beskattningsrättslig väg eller efter skattemässiga principer. Nog förefaller det dessutom ur borgerlig synpunkt vara en betänklig princip att från vissa medborgargrupper ta ut för höga skatter för att sedan nödgas betala igen en del av dessa i form av en s. k. »återbäring». Man behöver sannolikt inte gå så förfärligt långt ner på skatteskalen för att finna att i dagens läge en familj själv genom beskattningen betalar en mycket väsentlig del av sina barnbidrag.

Mot det föreliggande högerförslaget kommer kanske att invändas att den pågående skatteberedningen har att utreda bl. a. frågan om fördelningen av skatterna mellan barnfamiljer och andra skatteskyldiga, och att således frågan skulle vara för tidigt väckt. Men förslaget — på vars detaljutformning vi inte här skall gå närmare in — avser ett provisorium i avvaktan på ett definitivt förslag från skatteberedningen, och dessutom har vissa nya omständigheter tillkommit, som talar för att hithörande problem snarast finner sin lösning. I

högermotionen anföres därom exempelvis följande.

Ett gift par med hemmavarande minderåriga barn åtnjuter för närvarande Ortsavdrag å 4 500 kr. Men samma avdrag tillkommer ogift skattskyldig med hemmavarande barn under 18 år. Det tages m. a. o. i det senare men icke i det förra fallet hänsyn till barnförsörjningsbördan. Hur orimliga konsekvenserna av det nu rådande systemet är framgår för det fall att två ensamma barnförsörjare skulle ingå äktenskap med varandra. Före detta kan de — inberäknat Ortsavdrag och s. k. förvärvsavdrag — vardera åtnjuta upp till 6 500 kr. i avdrag från inkomsten, men, om de gifter sig, blir deras *sammanslagda* avdrag samma belopp, vilket innebär en reduktion av avdraget med hälften. Gift skattskyldig utsetts således för en diskriminerande behandling i jämförelse med

ogift barnförsörjare, en inadvartens i vår lagstiftning som givetvis bör elimineras snarast möjligt.

Familjebeskattningen utgör bara ett, men ett synnerligen viktigt exempel på hur vår skattelagstiftning undan för undan snedvridits under godtyckligt lagande efter lägligheten från fall till fall och utan hänsyn till behovet av fasta principer. På detta område borde det, tycker man, finnas stora möjligheter för de borgerliga partierna att gemensamt göra en insats. Den omständigheten att de i fråga om barnbidragen och barnavdragen nu opererat vart för sig utesluter inte, får man hoppas, att de till slut etablerar en fruktbar samverkan. Men man skulle då gärna vilja se att denna inte bara blir ett ackorderande om siffermässigt bestämda förmåner utan att man också ägnar uppmärksamheten åt sakens principiella sida.